

DERİNİ YÜZECEĞİM ROMANININ YAZINSAL GÖSTERGEBİLİM AÇISINDAN ÇÖZÜMLEMESİ

MERVE ESRA ÖZGÜRBÜZ*

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Geliş Tarihi: 10.11.2021

Kabul Tarihi: 25.11.2021

Atf Bilgisi: Özgürbüz,
M. E. (2021).

Derini Yüzeceğim Romanının
Yazınsal Göstergebilim
Açısından Çözümlemesi.
HARS AKADEMİ, 4 (8).
372-398.

Öz

Bu çalışmada *Derini Yüzeceğim* adlı roman göstergebilim kuramı çerçevesinde çözümlenmekte ve ortaya çıkan veriler ışığında kadın kimliğinin erkek karşısında ötekileştirilen ikincil konumu feminist bakış açısıyla değerlendirilmektedir. Metinlerdeki kurgu çözümlenirken Algirdas Julien Greimas'ın sistemli kuruluş ile pratiğe dayalı çeşitli düzenlemeleri kaynaştıran “eyleyenler modeli”nden yararlanılmaktadır. Her biri ikili bir karşıtlık oluşturan üç eyleyen kategorisiyle göstergebilimsel bir çözümleme yöntemi olan ve metnin yüzey yapısından hareketle derin yapıdaki anlam evrenine ulaşmayı hedefleyen eyleyenler modeli; anlatı kişileri ile izlencesi, uzam, zaman ve kesit incelemesinde kullanılmaktadır. Göstergebilimsel kesitleme, devam eden cinayetlerle beraber bir soruşturma sürecini kapsayan zamanın odağında yapılmaktadır. Elde edilen on yedi kesitin ardından cinsiyet temelinde toplumsal düzlem ile ilişkisi kurulan metnin derin analizi yapılmaktadır. Söz konusu analiz yapılırken bir üstdil oluşturulmakta ve bu üstdilde, roman boyunca derin düzlemde yer alan ikili yapılara polisiye romanın ideolojisi, cinsiyet ayrımının vurgulanması ve kadın-erkek kimliğinin inşası bakımından değinilmektedir.

İncelenen metnin ikili karşıtlıklara dayanan yapısı; eyleyen rollerinin dökümünü insan eyleminin birkaç evrensel özelliği üstünde temellendiren, rolleri sözdizimsel bileşenler arasında dağıtması nedeniyle bir dengelilik sunan, sistemli araştırmaya uygun düşen bir sınırlandırma ve kapalılık özelliği gösteren modelin polisiyenin geleneksel yapısında olduğu gibi işlemlerini sağlamaktadır.

* Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Trabzon.
mervesrapolat@gmail.com / ORCID: 0000-0002-0616-5071.

Elde edilen verilerin yol göstericiliğinde derin metinsel çözümleme yapılırken Greimas'ın göstergebilimsel dörtgeniyle beraber feminist kuram kullanılarak toplumsal güç ilişkileri ile bu ilişkiler aracılığıyla kurulan kadın ve erkek kimlikleri üzerinde durulmaktadır. Çalışmanın amacı anlamı derin yapıdan çıkarmak, metnin söylemediği ancak varsaydığı, içerdiği ya da kapalı şekilde dile getirdiklerini tespit etmek ve metindeki boşlukları doldurmaktır. Analiz sonunda karakterlerin klasik dedektif, suçlu, kurban üçgenine göre tasnif edildiği, söz konusu rollerin daima toplumsal cinsiyet ekseninde şekillendirildiği ve cinsiyet klişelerinin vurgulu bir dil kullanımıyla yeniden üretildiği ortaya konulmaktadır. Tek bakış açısından aktarılan ve kronolojik şekilde sıralanan olayların kahramanları olan kadın ve erkek karakterlerin toplumsal cinsiyet odaklı temsilleri metin boyunca sürdürülmekte ve heteroseksüel erkek dışındakileri ötekileştiren eril dil öne çıkarılmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Polisiye roman, göstergebilim, eyleyenler modeli, feminizm.

LITERARY SEMIOTICS ANALYSIS OF *DERİNİ YÜZECEĞİM* NOVEL

MERVE ESRA ÖZGÜRBÜZ*

RESEARCH ARTICLE

First Received: 10.11.2021

Accepted: 25.11.2021

Citation: Özgürbüz,
M. E. (2021). Literary
Semiotics Analysis of Derini
Yüzeceğim Novel. HARS
AKADEMİ, 4 (8).
372-398.

Abstract

In this study, *Derini Yüzeceğim* novel will analyzed within the framework of semiotic theory and in light of the emerging data, the secondary position of female identity, which is marginalized against men, is evaluated from a feminist perspective. While analyzing the fiction in the texts, the actantial model, which combines systematic organization and various practical arrangements, is used. The actantial model, which is a semiotic analysis method with three agent categories, each of which creates a binary opposition, and reaches the deep structure of meaning from the surface structure of the text; It is used in the analysis of narrative characters and its syllabus, space, time and section. The semiotic cross-section is done in the focus of time, which includes an investigation process with ongoing murders. After the seventeen sections obtained, a deep analysis of the text, which is related to the social plane based on gender, is made. During the analysis in question, a metalanguage is formed, and in this metalanguage, the deep-level binary structures throughout the novel are addressed in terms of the ideology of the detective novel, emphasizing the gender distinction, and the construction of male-female identity.

The structure of the analyzed text based on binary oppositions; The model, which bases the casting of agent roles on a few universal features of human action, offers a balance due to the distribution of roles among syntactic components and shows a limitation and closure that is suitable for systematic research, ensures that the model operates as in the traditional structure of detective fiction.

* Dr., Karadeniz Technical University, Faculty of Letters, Department of Turkish Language and Literature, Trabzon. mervesrapolat@gmail.com / ORCID: 0000-0002-0616-5071.

While conducting deep textual analysis under the guidance of the data obtained, the social power relations and the identities of women and men established through these relations are emphasized using feminist theory together with Greimas's semiotic quadrilateral. The study extracts the meaning from the deep structure, to determine what the text does not say but assumes, contains, or expresses implicitly, and to fill in the gaps in the text. At the end of the analysis, it is revealed that the characters are classified according to the classic detective, criminal, victim triangle, the roles in question are always shaped on the axis of gender and gender stereotypes are reproduced with emphatic use of language. Gender-oriented representations of male and female characters, the protagonists of the events, which are narrated from a single perspective and listed chronologically, are maintained throughout the text, and the masculine language that marginalizes those other than heterosexual man is highlighted.

Keywords: Detective novel, semiotics, the actantial model, gender.

Giriş

Edebi metinler bireysel ile toplumsal boyutların bir yansıması kabul edildiğinde bir kültür ürünü olan polisiye romanın toplumdaki yaygın kabullere uygun bir işleyişe sahip olduğunu ifade etmek olasıdır. Toplumla ilgili birçok kodu bünyesinde taşıyan polisiye tür; iyi-kötü, güçlü-güçsüz, suçlu-dedektif, kadın-erkek gibi ikilikler üzerine inşa edilen ataerkil düzenin sağlanması ve sürdürülmesinde oldukça etkilidir. Dolayısıyla sözü edilen ikilikleri belirlemede, kurgu seviyesinde okura sunulan cinsiyetçi anlamları tanımlamada ve kimlik inşasına ilişkin temel yaklaşımları anlamlandırmada polisiye roman yol gösterici bir yazınsal türdür. Bu türde; bedene indirgenen kimlikler dedektif, suçlu ve kurban rollerine bağlı kalınarak kadınların ve erkeklerin davranış biçimlerine dair varsayım ve fikirlerden oluşan toplumsal cinsiyet kalıp yargılarıyla kurgulanır. Böylece polisiye, rol ve eylem eşleşmesinde tahmin edilebilirlik seviyeleri yüksek karakterleriyle toplumsal cinsiyet algısının yazınsal alandaki temsilcileri arasındadır.

Öncesinde *Binbir Gece Masalları* gibi polisiye unsurlar barındıran eserler kaleme alınmasına rağmen yaygın kanıya göre ilk dedektif öyküsü Edgar Allan Poe tarafından yazılmıştır. Polisiye edebiyatın kurucu babası kabul edilen Poe'nun 1841 yılında yayımladığı *Morgue Sokağı Cinayetleri* ilk dedektif anlatısıdır. Muamma yeni bir edebi biçim değildir ancak bu öykü, dedektifin öne çıkarılması ve soruşturmada elde edilen ipuçlarının rasyonel düşünme yetisiyle analiz edilerek yine dedektif tarafından çözülmesiyle yeni bir türün öncüsü kabul edilir. Söz konusu öyküyle beraber sonraki polisiye yazarlarının aynı şekilde ya da dönüştürüp, geliştirip benzer şekilde kullanacakları özellikler sıralanır: Araştırılan olayın tanıkları sorgulanır, yürütülen soruşturmanın başında dedektif vardır, polis olayı çözmekte yetersiz kalır, aranan ipucu göz önünde olmasına rağmen çözüm anına kadar görülmez, suçlu/katil soruşturmayı yanlış yönlendirecek ipuçları bırakır, suçsuz biri suçlanır, gözlem, akıl yürütme ve çıkarımla olay çözülür ve çözüm dedektif tarafından açıklanır.

Türün öncüsü olarak ardından yazılan polisiye edebiyat ürünlerine tesir eden öykünün; dedektif, suçlu ve kurbanın yer aldığı rol üçgenine belirgin sınırlar çizerek klasik yapıyı ortaya koyduğu iddia edilebilir. Öykünün kahramanı Dedektif C. Auguste Dupin, rasyonel düşünme yetisiyle olayları çözen nevi şahsına münhasır bir karakterdir. Dupin'in gözlem ve çıkarım yapma yeteneği sayesinde ulaşılan ipuçları kullanılabilir kılınır ve okura dedektifle birlikte muamma'yı çözme şansı sunulur. Suç mahallerindeki işaretleri okuyan ve bu işaretlerin ne anlama geldiğini anlamak için farklı yöntemlerle düşünen dedektif, bir nevi

göstergebilimcidir çünkü suç tespiti ile göstergebilimsel analizi ontolojik olarak birbirinden ayırmak olası değildir. Poe tarafından kaleme alınan üç ayrı öyküde başkarakter olan Dupin, aynı zamanda polisiye edebiyatın başat özellikleri arasında yer alan tekrarlanan karakter kurgusunun ilk örneğidir. Klasik polisiye kurgu, birtakım değişikliklere rağmen ilk dedektif anlatısının ardından genel hatlarıyla şekillenir: Ekseriyetle cinayet olan bir suç meydana gelir. Bu suç sebebiyle “ideal” /idealleştirilen düzen sarsılır. Düzenin yeniden eski haline dönmesi için muamma çözülmeli, suçlu ise yakalanıp cezalandırılmalıdır. Suçlunun kimliğini açığa çıkarmaya çalışan dedektif ipuçlarını toplar ve analitik bakış açısıyla değerlendirir. Değerlendirme sonucunda suçluyu yakalayarak adalete teslim eder. Böylece polisiyeyi diğer edebi türlerden ayıran kurallar ile yazarların takip etmesi gereken gelenek ortaya çıkar (Ergun 2015: 16).

Klasik dedektif romanına odaklanan ve fotoğrafçılık ile dedektif anlatısının ortaya çıkış aşamasındaki benzerliklere dikkat çeken Jacques Dubois, modernitenin karakteristik yapısına sahip olduğunu iddia ettiği tür ile ilgili şematik bir diyagram sunar: Anlatının merkezde konumlandırılan muamma unsuru aracılığıyla sistemli bir fabulayla sunulması, odağa bir muammanın yerleştirildiği, geciktirildiği ve nihayetinde çözümlendiği okuma düzlemi şeklinde tanımlanan hermenötik kod tarafından belirlenmiş hikâyenin öne çıkarılması, tespit ve çıkarım konusunda monomanik bir şekilde uzmanlaşmış bir kahraman, olay örgüsü dâhilinde yaşanması mümkün olaylar üzerinden yürütülen varsayımlar, çift anlatı, ipucu, şüphelinin “ikiyüzlü” karakteri gibi temsilin farklı dolayım biçimleriyle işaretlenmiş özel jenerik yapısı ve rollerin yapısal olarak belirleyici özelliklerle kurgulanmasıyla karakterler sisteminin Greimasvari bir roller karesine indirgenmesi (Dubois 2005: 22-97).

Polisiye türünün yazma geleneğini takip eden ve F. M. İkinci imzasıyla Mickey Spillane’in Dedektif Mike Hammer serisinden çeviriler yapan Kemal Tahir, yazarın roman yazmayı bırakmasının ardından Türk okurunun talebine karşılık vermek amacıyla orijinal romanların anlatı yapısı ve karakter kurgusuna sadık kalarak yeni serüvenler yazmaya karar verir. Böylelikle 1954-1955 yılları arasında özgün Mike Hammer romanlarından ayırt edilmesi mümkün olmayan dört eser kaleme alır. Bu çalışmada serinin ilk eseri olan ve benzer varsayımlar çerçevesinde incelenmeyen *Derini Yüzeceğim* adlı roman göstergebilim kuramı çerçevesinde çözümlenmekte ve ortaya çıkan veriler ışığında kadın kimliğinin erkek karşısında ötekileştirilen ikincil konumu feminist bakış açısıyla değerlendirilmektedir. *Derini Yüzeceğim* adlı eserin klasik polisiye kurguya uygun yapısı; A. J. Greimas’ın

“eyleyenler modeli”nin klasik polisiye kurgudaki gibi işlemlerini sağlar. Dolayısıyla polisiye anlatıların, anlatım ve söylem üretme düzeylerindeki yineleme durumu belirginleştirilir. Eyleyenler modeli, eyleyen rollerini insan ediminin birtakım özellikleri üzerinde temellendirerek ve sözdizimsel bileşenler arasında bölüştürerek bir dengelilik sunar, sistemli araştırmayı mümkün kılacak bir kapatma ve sınırlandırma yapar (Ricoeur 2012: 89). Bu modelde, olay örgüsünün barındırdığı dinamizm, anlamsal/mantıksal formüller ve edimler, anlatı söz zinciri parçalarının dizimsel haline aktarılır (Ricoeur 2012: 100). Üzerinde çalışılan metinleri yapılandıran ve indirgeyen modelin anlamı karşıt öğelerin çatışmasından çıkarması, “isteyim-iletişim-güç” eksenlerinin “özne-nesne, gönderici-gönderilen, karşıçıkan-yardımeden” olarak şekillenmesi; *Derini Yüzeceğim* adlı romana uygulanabilmesinin sebepleri arasındadır:

“Gönderen: Anlatıyı harekete geçirir. Arayışın nesnesini belirler ve eksikliği duyulan bu Nesne'nin bulunması için bir kişiyi, kahramanı, Özne'yi göreve çağırır. **Nesne:** Anlatıda aranılan eyleyen, arayışın konusudur. **Özne:** Gönderenin çağrısına uyarak onunla bir anlaşma yapan ve arayışın konusu olan Nesne'yi bulup getirmekle görevlendirilen eyleyen (kahraman). **Karşıçıkan:** Özne'nin arayışını durdurmaya, engellemeye çalışan eyleyen, Karşıt-Özne. **Yardımeden:** Özne'nin arayışını kolaylaştıran, ona görevini yerine getirmede katkıda bulunan eyleyen: Özne/Nesne arasındaki iletişimi kolaylaştırır. **Gönderilen:** Arayışın konusu olan Nesne'yi Özne'nin arayışı sonunda elde eden ve Özne'yi ödüllendiren eyleyen. Öznenin başarısızlığı karşısında da onu başlangıçta yapılan anlaşma gereği cezalandıracak olan eyleyen.” (Rifat 2009: 73-74).

Geleneksel polisiyede gönderen ve gönderilen rollerini meydana gelen suçla istikrarlı bir halden kaosa sürüklenen toplum üstlenmektedir. Toplum tarafından göreve çağrılan dedektif ya da polis özne pozisyonundadır. Soruşturma sürecinde anlatının kahramanı dedektife yardım edenler ya da onu engellemeye çalışanlar, karşı çıkan veya yardım eden sınıfına dâhil edilmektedir. Klasik kurguda gönderen talep ettiği için nesneye yani suçlunun kimliğine ulaşan öznenin, istikrar halinin yeniden sağlanmasına yardım etmesi ve gönderilen aracılığıyla ödüllendirilmesi kalıp şeklinde tekrarlanmaktadır:

Tablo 1: Eyleyenler Modelinin Klasik Polisiye Roman Yapısına Uygulanması (Rifat 2009: 73-74)

* Klasik Polisiye	
Gönderen	Toplum
Özne	Dedektif, polis
Nesne	Katilin/suçlunun kimliği
Karşıçikan	Dedektifin karşısında yer alanlar
Yardımeden	Dedektifin yanında yer alanlar
Gönderilen	Toplum

Eyleyenler modelinde olay örgüsünü biçimlendiren söz zinciri parçaları, anlatı izlencesini meydana getirmektedir. Gönderenin çağrısı ile öznenin çağrıya verdiği cevabın akabinde gerçekleşen sözleşme veya eyletimle açılışı yapılan öykü, sözleşmeyle beraber göreve çağrılan dedektifin/polisin aksiyonlarıyla devam eder. İkinci evre olan edinçte öznenin toplum karşısında yükümlü olması, eylemde bulunmayı arzu etmesi, düzeni eski haline getirecek güç ve bilgiye sahip olması gerekir. Bahsi geçen donanımına sahip olan özne, kendisinden talep edilenler doğrultusunda eylemde bulunarak dönüştürücü bir işlev üstlendiği edim aşamasına geçer. Tanıma ve yaptırım şeklinde adlandırılan son evrede nesneye ulaşmayı başaran özne, toplumdaki adaletin sağlanmasına katkıda bulunur ve mükâfatlandırılır:

Tablo 2: Klasik Polisiye Romanda Anlatı İzlencesi (Rifat 2009: 73-74)

Sözleşme/Eyletim	Edinç	Edim	Tanıma/Yaptırım
Gönderen ve Özne Çağrı	Özne Zorundalık Bilgi Güç İstemek	Özne, Nesne, Karşıçikan ve Yardımeden Düşünmek Soruşturmak Dinlemek Değerlendirmek Sonuca Ulaşmak	Gönderilen, Özne ve Nesne Cezalandırmak Ödüllendirmek

Kişiler ve anlatı izlencesi odağında üç eksenle ele alınabilen modelin isteyim ekseninde özne, gönderen ve gönderilenin mahrum kaldığı nesneye yönelir. Aksiyona geçen öznenin, polisiyede ulaşmayı amaçladığı şey, nesne yani suçlunun kimliğidir. İletişim

ekseninde nesne, gönderici tarafından gönderilene ileilmeye çalışılır. Özne-nesne çatışmasının öne çıktığı güç ekseninde ise karşıt güçlerin etkisi tam anlamıyla kendini hissettirir. Karşıçikan ve yardımeden rollerinin etkisiyle bir mücadele halinde ilerleyen anlatıda eylemler için uygun ortamlar oluşturularak dönüşüm hızlandırılır veya engellenerek yavaşlatılır. Karakter, vasıf, hâl veya bilgi şeklinde muhataba takdim edilen rollerin başlıca işlevi; öznenin nesneye erişim sürecinde olumlu ya da olumsuz bir performans sergilemesidir. Anlatı boyunca dünyayı kendine göre konumlandıran ve olay örgüsünü şekillendiren öznenin, gerçek ya da düşsel olguları kendi değişkenlikleri içinde yorumlaması ve anlamlandırması sonucunda hem simgesel bir dünya yaratılır hem de bulunan topluma bir ayna tutulur. Bu dünyada roller arasında bir güç üçgeni yaratılır ve söz konusu güç üçgeninin her bir kutbu diğeriyle çatışma halinde olduğu gibi ona ihtiyaç duymaktadır (Günay 2018: 15).

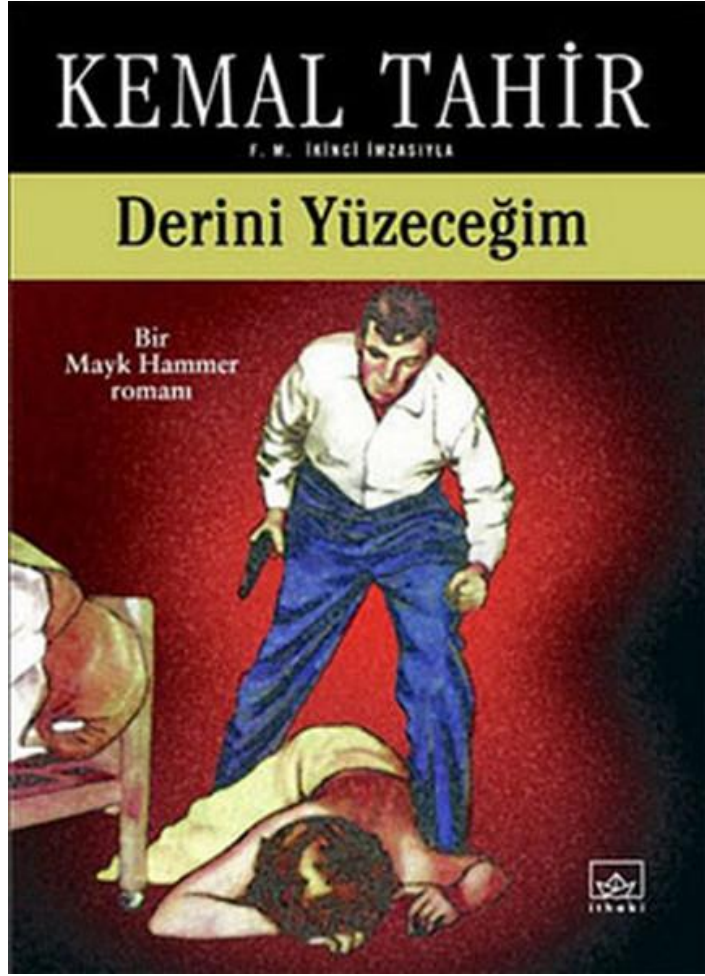
Anlatıdaki eylemleri analiz etmek için işlevler modeli kullanılmaktadır. Bahsi geçen modelde yetkilendirici, sonuçlandırıcı ve onurlandırıcı sınıma olmak üzere üç temel sınıma durumu bulunmaktadır. Yetkilendirici sınımada arayışını gerçekleştirmek isteyen öznenin ihtiyaç duyduğu melekeleri edindiği ya da edinmeye çalıştığına odaklanılmaktadır. Sonuçlandırıcı sınımada öznenin ulaşmayı hedeflediği nesne için gereken edimleri yerine getirdiği üzerinde durulmaktadır. Özneyi nesneye ulaştıran eylemlerin başarıyla sonuçlanmasının ardından ise onurlandırıcı sınıma gelmektedir (Rifat 2009: 75).

Göstergebilimsel çözümleme yapılırken metnin kesitlere ayrılması gerekmektedir. Basımsal ayrılık, zamansal ayrılık, uzamsal ayrılık, kişi ayrılığı, mantıksal ayrılık (Rifat 2011: 104) odağında olmak üzere farklı ölçütler çerçevesinde kesitleme işlemi yapılmaktadır. Çalışmada incelenecek metin, soruşturmayı içine alan zaman ve uzamla beraber anlam da göz önünde bulundurularak kesitlere ayrılmaktadır. Elde edilen yirmi bir kesitin ardından Greimas'ın dörtgeni kullanılarak feminist bakış açısıyla metnin mantıksal-anlamsal yapı çözümlemesi yani derin analizi yapılmaktadır. Derin metin analizinde toplumsal düzlem ile ilişkisi kurulan metnin taşıdığı ideolojik kodlar saptanarak söz konusu kodlar polisiye roman ideolojisi ile toplumsal cinsiyet aracılığıyla inşa edilen kimlikler bağlamında değerlendirilmektedir.

Derini Yüzeceğim Adlı Polisiye Romanın Göstergibilimsel İncelemesi

İlk basım tarihi 1954 olan, bu çalışmada ise 2006 yılında Ömer Türkeş tarafından yayıma hazırlanan baskısı incelenen *Derini Yüzeceğim* adlı romanın ön kapağında (Tahir

2006) kenarlarına doğru koyulaşan kırmızı bir arka planda ayakta duran genç bir erkek ile yüz üstü bir şekilde yerde yatan bir kadın bulunmaktadır. Beyaz bir gömlek ile lacivert bir kumaş pantolon giyen erkeğin sağ elinde bıçak bulunurken sol eli yumruk yapılmış bir şekilde resmedilmektedir. Erkeğin iki bacağı arasında resmedilen kadının üzerinde sırtını açık bırakan dekolteli sarı bir elbise bulunmakta ve cansız bir şekilde yatmaktadır. Resim çerçevesi içinde sol tarafta beyaz renkte “Bir Mayk Hammer romanı” ifadesi yer almaktadır. Resmin üst tarafında

sarı arka planda kelimelerin sadece baş harfi büyük olacak şekilde siyah renkle “Derini Yüzeceğim” yazmakta, büyük harfle ve beyaz renkte önce daha büyük puntoyla “KEMAL TAHİR”, altında ise küçük puntoyla “F. M. İKİNCİ İMZASIYLA” yazılarak yazar bilgileri verilmektedir. Söz konusu kapak, henüz anlatı başlamadan kadın ve erkek cinsiyeti arasında bir hiyerarşi yaratmaktadır. Ayakta resmedilen adamın eğilerek nötr bir ifadeyle öldürdüğü/öldürülen kadına bakması, şiddeti temsil eden bıçak ve yumrukla resmedilmesi, kadının ise pasif olarak yatar vaziyette ve muhtemelen cansız bir şekilde adamın bacak arasına yerleştirilmesi erkeğin ve erkek cinsel organı penisin güç ile ilişkilendirilen algısını yeniden üretmektedir. Büyük olasılıkla dedektif Mayk Hammer ile anlatının femme fatale suçlusuz Roz Velmon’un temsil edildiği görselde, ataerkil cinsiyet klişelerine uygun olarak erkek etkin bir fail iken kadın edilgen bir nesnedir. Kitaba ismini veren “deri yüzmek” fiili de tehdit iması taşır şekilde çekimlenerek ve erkeğin elindeki bıçakla ilişkilendirilerek erkek ve kadın arasında güç ekseninde yaratılan hiyerarşi sürdürülmektedir.

Kitap 172 sayfadır ve basımsal ayrılığa göre romanda şu bölümler yer almaktadır: Başlangıç (5-26), Birinci Kısım (27-33), İkinci Kısım (34-46), Üçüncü Kısım (47-59),

Dördüncü Kısım (60-74), Beşinci Kısım (75-83), Altıncı Kısım (84-98), Yedinci Kısım (99-109), Sekizinci Kısım (110-120), Dokuzuncu Kısım (121-133), Onuncu Kısım (134-147), On Birinci Kısım (148-157), On İkinci Kısım (158-172). Başlangıç kısmında hikâye, muamma unsurunun metin içine yerleştirilmesini sağlayan “her şeyi bilen anlatıcı”/ “dışöyküsel anlatıcı” tarafından anlatılırken diğer bölümler “benöyküsel anlatıcı” tarafından aktarılmaktadır. Birinci kısımdan itibaren okurun bakış açısı, anlatıcı konumundaki Dedektif Mayk Hammer’ın yönlendiriciliğine bırakılarak kısıtlanmakta ve parçalar arasındaki bütünlük tam anlamıyla sağlanmaktadır.

Eyleyenler Modeli ve Eylemler Analizi

Derini Yüzeceğim adlı romandaki kişiler okura sunulma sırasıyla Bob Karter, Tombul Con, Mayk Hammer, Miss Velda, Roz Velmon, Cak Velmon, Kardiyano, Şarlot, Pat Chambers, Dore, Pelegrini, Tom, Bill, Van den Ploocke’dur. Uzam, New York’tur. Zaman ise cinayetin işleme ve soruşturma süreciyle beraber yaklaşık iki haftalık bir süreyi kapsamaktadır. Göstergebilimsel çözümlemelerde kullanılan eyleyenler modeline göre gönderen yani özneyi göreve çağıran Bob Karter özelinde toplumdur. Toplumsal düzenin istikrarını tehdit eden suç eylemi sonucu yaşanan belirsizliği çözmek ve gerilimi ortadan kaldırmak, yakaladığı mafyadan sonra Başsavcı ile arası iyi olan ve bu işten büyük mükâfatlar alan özne pozisyonundaki Dedektif Mayk Hammer’a düşmektedir. Onun soruşturma süresince ulaşmaya çalıştığı nesne katil/katillerin kimliğidir. Nesneye ulaşmaya çalışırken ipuçlarını gizleyerek ya da şiddete başvurup dedektife karşı çıkanlar Roz Velmon, Kardiyano, Tom, Bill ve Von den Ploocke’dur. Katilin kimliğinin ortaya çıkarılması ile ipuçlarının değerlendirilmesinde dedektife yardım edenler ise Miss Velda, Pat Chambers ve Dore’dur. Anlatının sonunda klasik polisiye kurguya uyumlu bir şekilde suçlunun ortaya çıkarılması ve cezalandırılmasıyla toplumsal düzen yeniden sağlandığı için ödüllendirici olan gönderilen konumundaki toplumdur.

Tablo 3: Derini Yüzeceğim Romanının Eyleyenler Modeline Göre İncelenmesi (Rifat 2009: 73-74)

1	<i>Derini Yüzeceğim</i>
Gönderen	Toplum
Özne	Özel Dedektif Mayk Hammer
Nesne	Katilin kimliği, Roz Velmon
Karşıçikan	Pelegrini, Kardiyano, Tom, Bill, Von den Ploocke
Yardımeden	Miss Velda, Pat Chambers, Dore
Gönderilen	Toplum

Sözleşme/Eyletim	Edinç	Edim	Tanıma/Yaptırım
Bob Karter'ın toplum adına Mayk Hammer'a cinayeti çözmesi için mesaj göndermesi	Mayk Hammer'ın bilinmezliği ortadan kaldıracak bilgi, güç ve arzuya sahip olması, kendini olayı çözmek zorunda hissetmesi	Karşıçikan ve yardımeden rolleriyle soruşturmanın sürdürülmesi, Mayk Hammer'ın ipuçlarını analitik düşünme yeteneğiyle değerlendirip sonuca ulaşması ve sonuca ulaşırken bedensel kuvvetten yararlanması	Mayk Hammer'ın soruşturma sonucunda katillerin kimliğini saptaması ve katillerin cezalandırılmasıyla dedektifin ödüllendirilmesi

Eserde; tanıkların sorgulanması, soruşturmayı dedektifin yürütmesi, öncesinde polis tarafından çözüme ulaştırılamayan muammanın çözümünün sağlanması, herkes tarafından aranan şeyin göz önünde olmasına rağmen görülmemesi, suçlunun dedektifi çözümden saptıracak ipuçları bırakması, suçsuz birinin haksız şekilde suçlanması ve dedektif tarafından gerçekleştirilen çözüm ve açıklama bölümüyle klasik polisliyenin unsurlarına bağlı kalınır. Muamma unsurunun ortaya konulması ile çözüme kadar geçen sürede özneyi nesneye ulaştıran beceriler, rasyonel düşünme yetisi ve kaba kuvvettir. Dedektif konumundaki özne; düşünerek, soruşturarak, fiziksel güç uygulayarak, dinleyerek ve bir bütün halinde soruşturma sürecini değerlendirerek sonuca ulaşmaktadır. Eyleyenler modeline göre anlatının eylem analizinde yetkilendirici sınamada nesneye ulaşmada gerekli olan özellikler hâlihazırda özne bulunmakta, dolayısıyla özne toplum tarafından göreve çağrılmaktadır. Sonuçlandırıcı sınamada ipuçlarının özne tarafından analizini kapsamaktadır. Özne, sahip olduğu nitelikler sayesinde şahitler ile ipuçlarından edindiği bilgileri kendi gözlemleriyle birleştirerek muammayı çözmektedir. Onurlandırıcı sınamada ise Dedektif Mayk Hammer'ın çözüme ulaştırdığı diğer vakalarda olduğu gibi toplumdaki takdir görmesine işaret edilmektedir.

Göstergebilimsel Kesitleme

Çalışmada incelenen metin, soruşturmayı kapsayan zaman ve uzamdaki değişimler odağında kesitlere ayrılmakta dolayısıyla anlamsal inceleme derinleştirilmektedir. Böylelikle metnin okunması, çözümlemesi ve olay örgüsünün gelişiminin ortaya konulması sağlanmaktadır (Uzdu Yıldız ve diğerleri 2018: 193). Zaman ve uzamdaki değişimlerin belirleyici olduğu kesitleme sonucunda yirmi bir kesit belirlenmiştir.

Kesit 1 (Başlangıç)

Bu bölüm her şeyi bilen anlatıcı tarafından okura aktararak okur metne hazırlanmaktadır. Bob Karter ile Roz Velmon'un yıllar sonra bir barda karşılaşması aracılığıyla kişiler genel hatlarıyla tanıtılmakta ve muamma unsuru kurulmaktadır. Hapisten çıktıktan sonra Mayk Hammer'ı aramak için Bahama Bar'a gelen Bob, önce barmen Tombul Con'la konuşur, ardından eski bir tanıdık olan Roz'un kendisine seslenmesiyle hem şimdi hem de geçmiş hakkında kadınla sohbet ederler.

Kesit 2 (Başlangıç)

Bardaki karşılaşmanın ardından üç gün boyunca buluşan ve kadının lüks otomobilinde uzun gezintiler yapan Bob, Roz'un kendi hayatına dair anlattıklarına çok üzülür ve kadına yardım etmek ister. Bob'la cinsel ilişkiye giren Roz; ondan kendisine acımasını, kendisini himaye etmesini talep eder ve ilerleyen zamanlarda bedbaht olmasının sebeplerini ona ayrıntılarıyla anlatacağını söyler.

Kesit 3 (Başlangıç)

Bob ve Roz beraber geçirdikleri akşamın ardından kadının evine doğru giderler. Roz, Bob'dan evin arkasında beş on dakika beklemesini, kocası yattıysa ona mektuplar vereceğini söyler. Bu mektupların kendi mutsuzluğunu anlaması konusunda Bob'a yardımcı olacağını iddia eder. Roz'un eve girişiyle düşüncelere dalan Bob, mektupları beklerken garip bir gürültüyle sıçrayarak kendine gelir. Gürültünün silah sesi olduğundan kuşkulanan Bob, aydınlık caddeye çıkar ve Roz'un telaşla evden fırladığını, otomobiline atlayıp süratle uzaklaştığını görür.

Kesit 4 (Başlangıç)

Roz'a yardım etmek amacıyla binadan içeri giren Bob, çalışma odasında yerde yatan dazlak kafalı cesedi görür. Sırtını duvara dayayıp bir sigara yaktıktan sonra "zavallı kız" diyerek üzüldüğü Roz'u kurtarmak için tabancayı yerden alıp güzelce siler, Roz'un parmak izlerini ortadan kaldırır ve bunların yerine kendininkileri koyar. Ardından silahı bir kenara fırlatır. Binadan ayrılırken kapıcıyla karşılaşır ve yüzünü saklamaya lüzum görmeden yürür. Kapıcı bir şey söyleyecek gibi yolunu kesince çenesine bir yumruk atar ve telaşsız adımlarla kendi oteline giderek uykuya dalar.

Kesit 5 (Birinci Kısım)

Ben anlatıcının olayı aktardığı bu kesitte sevgilisi Velda'yla tatilden dönen Mayk Hammer, Bahama Bar'a gelir. Con, kendisini arayan biri olup olmadığını soran Hammer'a gazeteyi gösterir. Gazeteyi açar açmaz Bob'un fotoğrafı ve "Velmon Cinayeti" başlığıyla karşılaşan Hammer, Bob'un hapisten çıktığının haftasında birisini öldürmesine inanmaz ve bir insan üzerinde bu kadar yanılmayacağını iddia eder. Con'dan Bob ile Roz'un arkadaşlığını öğrenir. Telefonu eline alarak New York Cinayet Masası Şefi Pat Chambers'i arar ve kendisine durumu anlatarak yardım ister.

Kesit 6 (İkinci Kısım)

Mayk Hammer, Roz'un arkadaşı Kardiyano'yu bulmak için Dore'nin yanına, Miami Bar'a gider. Dore ile sohbet ettikten sonra ona Kardiyano'yu sorar ve ayrıldıklarını öğrenir. Kadına iltifatlar eden Hammer, Dore'yi eve gitmeye ikna eder.

Kesit 7 (İkinci Kısım)

Dore'nin küçük apartman dairesine gelen ve daireyi dört sene evvel bir gece bıraktığı gibi bulan Hammer, Dore ile birlikte olduktan sonra ondan Roz'la yakın ilişki içerisindeki Kardiyano'nun adresini öğrenir. İçkisini içtikten ve kılık kıyafetine çekidüzen verdikten sonra evden ayrılır.

Kesit 8 (İkinci Kısım)

Mayk Hammer, Kardiyano'nun evine gider ve içeri zorla girer. Ona Roz Velmon'u nereden tanıdığını ve münasebetlerinin derecesini sorar. Kardiyano cevap vermeyince onu döverek konuşturur ve Kardiyano'nun Pelegrini ile Madam Velmon arasında aracılık yaptığını öğrenir. Roz, Pelegrini'den korkmakta ve onun istediklerini yapmaktadır ama Kardiyano bu durumun sebebini bilmemektedir.

Kesit 9 (Üçüncü Kısım)

Büroya giden Hammer, Velda'yla konuşur. Ona Velmon cinayetinden bahsettikten sonra Chambers'i arar. Chambers; olayın Roz'la alakası olmadığını, kadının olay gecesi berberine ve terzisine uğradığını, öldürülen adamın namuslu ve dürüst bir iş adamı olduğunu, Bob'un katil olduğunun şahitlerle kanıtlandığını, bu işe karışırsa maskara olacağını söyler. Olaya karışmadığını söyleyen Hammer, kadınla kocasının işleri hakkında konuşacağını ifade eder ve kadının sayfiye evinde olduğunu öğrenerek adresi kaydeder.

Kesit 10 (Üçüncü Kısım)

Mayk Hammer, şirketin iyi kazandığını gösteren sayfiye evine gider. Madam Velmon'u görür görmez ondan etkilenen Hammer, kadına Bob, Cak Velmon, Kardiyano, Pelegrini ve cinayet gecesi ile ilgili sorular sorar. Sorular karşısında zor durumda kalan Roz, dedektifi dudağından öper ve ona aşkını itiraf eder. Ardından dedektiften Pelegrini meselesini kurcalamamasını yoksa ikisinin da hayatının tehlikeye gireceğini gözyaşları içinde söyler.

Kesit 11 (Dördüncü Kısım)

Otomobilinde Roz gibi müthiş bir kadından kendini nasıl kurtaracağını düşünerek sigara içen Hammer, bir süre sonra تنها bir sokağa sapar. İlk rastladığı telefon kulübesinden büroya telefon eder. Hapishaneden yeni dönen Velda, Bob'un "Mister Mayk Hammer beni kurtarır" dediğini iletir. Ardından Pelegrini'nin adresini öğrenmek isteyen Hammer yeniden Chambers'i arar. Chambers'e bir bahane uydurarak adresi öğrenir.

Kesit 12 (Dördüncü Kısım)

Mayk Hammer Pelegrini'nin Brodvey'e yakın lüks villasına gider ve onu sorgular. Ancak Pelegrini'den beklediği cevapları alamaz. Roz'a yaşadığı yasak ilişkiler sebebiyle şantaj yaptığını ve kadının ona itaat ettiğini ifade eder. Gizlice çekilen uygunsuz fotoğrafları dedektife gösterir. Gördüğü fotoğraflar karşısında sinirlenen Hammer, Bob ve Roz'un himayesi altında olduğunu söyleyerek Pelegrini'yi tehdit eder ve evden ayrılır.

Kesit 13 (Beşinci Kısım)

Hammer, Pelegrini'nin mafyadan daha güçlü olduğunu ve Dore'ye zarar vereceğini düşünerek kadının evine gider. Silahlı adamlar tarafından karşılanan dedektif, Dore'yle beraber Pelegrini'nin adamları tarafından kaçırılır. Dore cinsel çekiciliğini, Hammer ise zekâsı ve kas gücünü kullanarak kurtulmayı başarırlar.

Kesit 14 (Altıncı Kısım)

Dore ile kendi evine dönen Mayk Hammer, kapıcıdan Mister Pat Chambers'in onu beklediğini öğrenir. Başmüfettişle olay hakkında detayları konuştuktan sonra Dore'yi kapıyı açmaması konusunda tembihleyerek evden ayrılır.

Kesit 15 (Altıncı Kısım)

Kardiyano'nun evine giden Mayk Hammer adamı sırtından bıçaklanmış bir halde bulur ve Pelegrini tarafından öldürüldüğünü anlar. Bu cinayetle Roz'un hayatının da tehlikede olduğuna emin olarak onu aramaya başlar.

Kesit 16 (Yedinci Kısım)

Roz'un kaybolduğunu anlayan Hammer, kadını bulmak için büyük çaba sarf eder. Pelegrini'nin izini kovalayan dedektif, topladığı ipuçlarıyla Güneşli Göl Villası'na ulaşır. Eve giren Hammer, odalardan birinde Roz'u dalgın ve kederli bir şekilde bulur. Kadınlı beraber evden çıkmaya çalışırken Pelegrini ve adamları tarafından yakalanır.

Kesit 17 (Sekizinci Kısım)

Pelegrini'nin adamları dedektife şiddet uygular. Roz yaşananlar karşısında çılgık atarken dedektif bayılır. Dedektifi ayıltıp tekrar bayılırlar ve bu durum bir süre devam eder. Pelegrini, Roz'dan ise istediği kâğıdı imzalamasını talep eder ancak Roz söz konusu talebi reddeder. Bunun üzerine Pelegrini'nin adamlarından olan Doktor Her Ploocke tarafından Roz'a işkence yapılır.

Kesit 18 (Dokuzuncu Kısım)

Yapılan işkenceler sonucunda Roz, Pelegrini'nin verdiği kâğıdı imzalamak zorunda kalır. "Mahvoldum" diyerek yere kapanıp ağlayan kadın birkaç gün daha misafir edilmek üzere bir odaya gönderilir. Hammer ise bir mahzene kapatılarak hırpalanır ve baygınlığa benzeyen bir halle uyuyakalır.

Kesit 19 (Dokuzuncu ve Onuncu Kısım)

Cinselliğini kullanarak Pelegrini'nin adamlarını öldüren Roz, Mayk'ı mahzenden kurtarır ve ağlayarak olanları dedektife anlatır. Ardından kan gölüne dönmüş ölüm odasında sevişirler ve dedektifin otomobiline binerek olay yerinden ayrılırlar.

Kesit 20 (On Birinci Kısım)

Roz, Hammer'a Pelegrini ile ilişkisini ve kocasının öldürüldüğü geceyi farklı ayrıntılarla anlatır. Dedektif Roz'u dinledikten sonra önce kadını evine bırakır, ardından kendi evine giderek Dore'nin oyuna getirildiğini ve öldürüldüğünü öğrenir. Kadının ölümünden kendini sorumlu tutar ve intikamını almak için harekete geçer.

Kesit 21 (On İkinci Kısım)

Mayk Hammer'ın Pelegrini ve Roz'la hesaplaşmasının anlatıldığı bu kesitte dedektif, Roz'un yönlendirmesiyle Pelegrini'nin ikametgâhlarından biri olan şehir dışındaki Kuleli Villa'ya gider. Uzun uğraşlar sonucunda hapishaneyi andıran villaya girmeyi başarır. Pelegrini'nin arkasından yaklaşıp onu beklemediği anda yakalayan ve hesaplaşan dedektif, Pelegrini'yi öldürür. Ölünün üzerindeki anahtarları alıp kasayı açan Hammer, sarı bir zarf içinde duran Roz'un müstehcen fotoğraflarına ulaşır. Aynı anda elinde bir silahla dedektifin arkasında beliren Roz; Hammer'ın elindekileri yere bırakmasını, aksi durumda onu öldüreceğini söyler. Aralarında geçen konuşmanın neticesinde Hammer, bütün bu işlerin Roz tarafından idare edildiğini öğrenir. Çalan telefonla dikkati dağılan Roz'a karşı hamle yapan dedektif Pelegrini'nin meşhur Katalan bıçağıyla kadını öldürerek anlatının femme fatale suçlusunu cezalandırır.

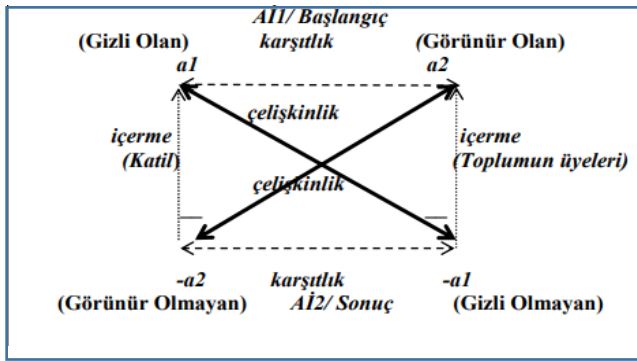
Derin Metinsel Çözümleme

Anlatı, klasik polisiye kurguda olduğu gibi dil vasıtasıyla kurulan karşıtlıklar üzerinde temellenen bir anlam dünyasında kurgulanmakta ve her bir dikotomi/ikilik “öteki”ne egemen kılınmaktadır. Böylelikle ötekileşen/ötekileştirilenin mananın kendi varlığını tam anlamıyla keşfetmesi engellenir ve standart haline getirilen değerler piramidinde egemen kılınanın hegemonik iktidarı güçlendirilir. Polisiyenin ikiliklerle şekillenen dedektif, suçlu ve kurban rol üçgeninde erkek ve kadın olarak net konturlarla ayrılan cinsiyetler arasında yüksek addedilen nitelikler, ilelebet erkeğe ait kabul edilirken kadın ikincil özelliklerle pasifleştirilir. Dubois tarafından “dizisellik” şeklinde nitelenen kalıplaşmış cinsiyetçi yapılar; dil aracılığıyla yapısal düzeyde, matris ve dönüşüm kuralları ile kullanım düzeyinde temalaştırılmaktadır (Dubois 2005: 32-35). Bu temalaştırma, hâlihazırdaki ilişkilerden etkilendiği gibi özne-nesne ve özne-özne arasında kurulan ilişkileri de şekillendirmektedir (Erkman-Akerson 2005: 67). Dilin hem toplumsal bir kurum hem de bir değerler dizgesi olduğunu savunan Roland Barthes; suçlu-suçsuz, kadın-erkek, iyi-kötü gibi dil aracılığıyla yapılan toplumsal ayrımların hem değerler sistemini yansıttığını hem de söz konusu değerleri yeniden ürettiğini ifade eder (Barthes 1999: 30).

Romandaki temel karşıtlık femme fatale kadın figürü çerçevesinde “görünür olan” ve “gizli olan” şeklinde kurulmaktadır. Kurgudaki muammaya sebep olan bir suç işlenmiştir ve suçun faili olarak Bob Karter yakalanmıştır. Ancak suçlunun Bob olmadığına inanan Dedektif Hammer, görünenin arkasındakini araştırmak için sahip olduğu bilgi, güç ve arzuyu kullanır. Her ne kadar cinayetin görünürdeki suçlusunu Bob yakalanıp mahkûm edilmiş olsa

dahi dedektifin öngörüsüyle durumun öyle olmadığı henüz anlatının başında okura hissettirilir. Söz konusu belirsizlik durumu toplumdaki herkesi potansiyel suçlu konumuna ittiği için bir kaos ortamına sebep olmaktadır. Anlatının kapanışına kadar gizli konumda kalan suçlu, yirmi birinci kesitte kimliğinin dedektif tarafından tespitiyle gizli olmayan konuma geçer ve toplumsal düzeni bozduğu için toplumsal alanın dışına itilir. Toplumun üyeleri ise anlatının başında görünür konumdayken katilin kimliğinin ortaya çıkmasıyla görünür olmayan konumuna geçer. Zira potansiyel suçluların aklanıp masum olduklarının kanıtlanmasıyla toplumdaki düzensizlik ve çatışma hali sona erer:

Şekil 1: Derini Yüzeceğim Romanının Göstergebilimsel Dörtgene Göre İncelenmesi (Atalay 2012: 222)

1. a1 ve -a1, a2 ve -a2 çelişkindir / a1 ve -a2 ve a2 ve -a1 birbirini içermektedir.

2. Suçlu a1'den -a1'e doğru bir dönüşüm yaşarken potansiyel şüpheli konumundaki diğer toplumsal aktörler a2'den -a2'ye doğru bir dönüşüm yaşamaktadır.

Suçlunun gizli olandan görünür olana doğru yaşadığı dönüşüm, okuma düzlemini odağa bir muammanın yerleştirilmesi, geciktirilmesi ve nihayetinde çözümlenmesi şeklinde sınırlamaktadır. Söz konusu durumu hermenötik kod kavramıyla açıklayan Barthes, edebî metin okumasına dair bir çoğulluk oluşturmaya çalışırken metni, ihtiva ettiği muammayı açığa çıkaracak ve çözecek netlikte bir kod olarak sınırlamaktadır (Barthes 2016: 20-24). Barthes'a göre "yorumbilgisel düzgünün dökümü farklı (biçimsel) terimleri birbirinden ayırmaktan oluşacaktır, bu terimlere uyararak odağa bir bilmece yerleşir, varlığını ortaya koyar, oluşur, sonra da gecikir ve en sonunda çözümlenir" (Barthes 2016: 28). Genelde polisiye edebiyata özelden ise *Derini Yüzeceğim* adlı metne bu kavram üzerinden bakıldığında farklı metinleri tek bir merkeze, öze ve anlama indirgemek olasıdır. Böylelikle gösterenlerin sonsuz oyunu engellenerek muamma unsuru çerçevesinde metin kapalı bir yapıya bürünür ve edebî metinlerin farklılığını yitirmesi durumu tecrübe edilir (Gündoğdu 2020: 249-251).

Metinde gizli olandan görünür olana doğru yaşanan dönüşüme yine karşıtlıklar düzleminde şekillenen bir ideolojik çatışma eşlik etmektedir. Bilginin sahibi olma ile

bilgiden yoksun olma temelinde ilerleyen bu çatışmada suçlu, anlatının başında bilgiye sahip olduğu için güçlüdür. Sahip olduğu edinçle bilgi ve onun getirdiği gücün arayışındaki dedektif, bilgiyi suçludan alıp topluma vermektedir. Suça ve soruşturmaya ev sahipliği yapan olay mahali; bilgiyi üreten, toplayan, çoğaltan ve ileten yerdir. “Kahraman” dedektifin öncelikli görevi muammayı aydınlatarak bilgiyi topluma sunmaktır. Zira “içinden çıkılmaz gibi görünen esrarlı bir cinayetin çözümünü sunduğu için, her şeyden önce mantığa güveni ve inancı dile getiren bir anlatı türü” ve “bundan ötürü de burjuva rasyonelliğinin edebiyattaki özü” (Moran 2012: 111) olan polisiyede aydınlanmacı akıl merkezinde rasyonalizmin zaferi oldukça önemlidir. Zekâların çarpıştırıldığı klasik polisiye kurgusunda dedektif ile suçlu arasındaki mücadele, ideolojik kodlamalar sebebiyle muhakkak toplumun temsilcisi dedektifin lehine bitmekte ve maskülenlik öne çıkarılmaktadır. Modern suçlu, kaotik bir belirsizlik durumu yaratırken dedektif sadece suçluyu cezalandırarak değil, aynı zamanda teolojik öğretilerin ışığında suçu psikolojik ve sosyal açıdan açıklayarak toplumdaki ahlaki dengeyi yeniden sağlar (Danesi 2019: 3). Diğer bir ifadeyle aklın gücü aracılığıyla ahlaki düzen tekrar kurulur. Böylelikle rol ve eylemlere dayalı gösterge dizgelerinin yan anlamsal kodlar olan kültürel değerlere ve hâkim ideolojiye eklenildiğini iddia etmek olasıdır. Zira anlatı boyunca bir gösterge, bütün bir ideolojiyi tek bir söz ya da imge içine sıkıştıran bir alt yerleştirme şeklinde okurun karşısına çıkmaktadır (Gottdiener 2005: 31).

Anlatı boyunca “kadınsı” ve “erkeksi” şeklinde kurgulanan karakterler değişimden yoksundur. Klasik dedektif, suçlu ve kurban üçgenine uygun bir şahıs kadrosunun belirleyici olduğu metinde roller, biyolojik cinsiyetten bağımsız kurgulanmakta, bedene indirgenen tüm kimlikler toplumsal cinsiyet temelinde şekillenmektedir. Dedektif, suçlu ve kurbanın da dâhil olduğu karakterler, gayrişahsileştirilerek figür haline getirilir. Figürlerin daima özdeş olan ruhsal özelliklerini “negatif ontoloji” şeklinde tanımlamak mümkündür (Kracauer 2019: 97).

Polisiye edebiyat dünyasının hayran olunan ve otorite addedilen başkarakteri dedektif figürüne (Rzepka 2005: 9) uyumlu şekilde kurgulanan Mayk Hammer, zekâ ve kavrayışıyla rasyonalitenin temsilcisidir. Roman boyunca anlatının en önemli karakteri olan Hammer, ataerkil normların tamamen erillğe atfettiği niteliklerle kurgulanır ve kalıplaşmış özelliklerle tanımlanır. Zeki, güçlü, cesur, sert, koruyucu ve kurtarıcı Dedektif Hammer, tanrılaştırılarak teolojideki şeytanın yerini alan suçluyla/suçlularla toplum adına savaşır. Anlatının fallik figürü Hammer aracılığıyla okur, tek boyutlu bir gerilimle donatılarak hayalî

erkek özne konumuna sürüklenir ve okurun fallusun sahibi kabul edilen Tanrının ya da diğer adıyla Babanın temsilcisi gibi hissetmesi sağlanır.

Toplumsal cinsiyet odağında anlatıdaki suçlu konumundaki karakterlere bakıldığında biyolojik bakımdan her iki cinsiyetten oldukları görülmektedir. Erkek suçlu olarak okurun karşısına çıkarılan Pelegrini ile Van den Ploocke karakterleri dedektifle yarışacak ölçüdeki zekâ ve güç kullanımlarıyla öne çıkmaktadır. Bahsi geçen iki karakter, romanın bir kısmına kadar düşünme yeteneğiyle ve kaba kuvvetiyle dedektifin gerçek bir rakibi olarak konumlandırılır. Ancak anlatının esas suçlusu şeklinde kurgulanan Roz Velmon, toplumsal düzeni aklıyla değil cinselliğiyle tehdit etmektedir. Anlatı boyunca fiziksel özellikleriyle betimlenen kadının karakter kurgusu, ilişki kurduğu erkekler aracılığıyla şekillenmekte ve kadının yaşlı kocasının parasına, jigolosu Kardiyano'nun cinselliğine, Bob ile Mayk gibi cesur erkeklerin himayesine ihtiyacı olduğu daima vurgulanmaktadır. “*Sen beni kolejde de himaye ederdin*” (Tahir 2006: 10), “*Hiçbir kadına mutlak surette sahip olmak istemedin mi?*” (Tahir 2006: 12), “*Beni bırakma... Sen ne kadar kuvvetlisin, Bob... Sen eskiden de böyle kuvvetliydin... Sık beni ruhum... Kemiklerimi kır!*” (Tahir 2006: 16), “[*S*]eni adeta baştan çıkardım, Bob... *Benden nefret etmiyorsun değil mi?*” (Tahir 2006: 17), “*Beni çok sevmeni isteyemem. Buna belki hakkım yok. Ama bana sonuna kadar acıyabilirsin, beni koruyabilirsin*” (Tahir 2006: 17) gibi ifadeler kadının entrik zekâsı ile korunmaya muhtaç olması gibi klişeleri yeniden üretmektedir. Kadınsı özelliklerle donatılan karakterin kurduğu entrikalarla birlikte cinselliğini araçsallaştırarak erkekleri kendine çekmesi ve onları kendi amaçları uğrunda kullanması, Roz'un femme fatale bir figür olduğunu imlemektedir:

“Manzara hakikaten müthişti. Bill'in cesedi yerde, halının üzerinde sırtüstü yatıyordu. Gırtlak galiba ustura ile boydan boya açılmıştı. Pıhtılaşmış kanla bu yara, sırttan bir koca ağıza benziyordu. Ustura öyle hınçla çekilmiş ki, gırtlak ense kemiğine kadar kesilmiş. Bu yüzden kafa bir garip şekil almış... Arkasına bakar gibi garip bir şekil. Daha doğrusu herifin ablak suratı bir maskeye benziyor. Yukarıya stırılmış bir maske. Asıl Ağızda derin ve geniş bir yara.

Madam Velmon inleyerek sarsıldı. Köşedeki karyolaya götürdüm. Karyola karmakarışık. Bu örtüler üzerinde korkunç bir boğuşmanın cereyan ettiği anlaşılıyordu. Bembeyaz çarşaflar paçavralar gibi buruşmuş.

Roz yastığa kapandı. Omuzları sarsılarak ağlamaya başladı.

Yanına oturdum. Saçlarını okşayarak teselliye çalıştım.

-Nasıl oldu bu iş? diye sordum, nasıl fırsat bulabildin.

Bunu sorduğum anda gözlerim elbiselerine takıldı. Robu parça parçaydı, sol bacağı kalçalarından yukarıya kadar meydana çıkmıştı. O zaman güzel kadınların böyle vaziyetlerde fırsatları hangi saniyede ele geçirebildiklerini hatırladım. Bill cezasını iyi çekmişti. Şehvet ihtirasıyla azgınlaştığı bir anda ölümün kucağına düşmek böyle bir haydudun hak ettiği müthiş ceza şekillerinden birisiydi.” (Tahir 2006: 131-132).

Dişiliğini öne çıkararak kadınlık maskesi altına gizlenen ve etkin konumda olan Roz’u mitsel kötü kadın imgesi olan femme fatale ile tanımlanmak mümkündür. Baştan çıkarıcı, cinsel cazibesıyla erkekleri yok eden kadın (*Longman-Metro Büyük İngilizce Türkçe-Türkçe Sözlük* (1993: 524) anlamına gelen femme fatale; polisiye türünün tehlikeli kadınıdır. Zekâsıyla değil cinsel özellikleriyle öne çıkan karakter, tuzaklarını bedenini kullanarak kurar ve bedeniyle erkekleri baştan çıkarır (Şahin 2013: 97). Güce sahip olan, erkeğin vajinasına nüfuz etmesine engel olup onun penisini alan ve erkeğe hükmedip onu köleleştiren kadın (Sezer 2015: 75) erkek iktidarına göre tehlikelidir. Cinsiyetlerle eşleştirilen özel ve kamusal alan algısını yıkmak için çabalayan feminist aktivizmin aksine özel olanı kendine korunak yapan femme fatale’in mekânı, “aile saadeti” sürülen tanımlı ve güvenilir özel alan değildir. Onun mekanları; loş bir gece kulübü, saklı ve yasaklı odalardan oluşan esrarengiz evler, aynalarla çevrili labirent mimariye sahip malikanelerdir. Bahsi geçen yapılar tekinsizlikleriyle femme fatale’i bütünler, kamusal alanın lideri kabul edilen erkeği korkutan belirsizlik ve tanımsızlık halinin seviyesini artırır.

İncelenen romanda vücudunu araçsallaştırarak vajinayı bir intikam organına dönüştüren, Bob’un cinayet suçundan mahkûm edilmesine sebep olan, soruşturma sürerken işlenen diğer cinayetlerle ilişkisi bulunan, bar, gizemli ev ve tekinsiz malikâneleri mekân olarak kullanan Roz; stereotipik femme fatale kadın kavramlandırmasına uygun özellikler sergilemektedir. Bill’i öldürdükten sonra dedektifle sevişen ve hayatındaki erkekleri hadım etme tehlikesi barındıran Roz’dan hem korkan hem de onu arzulayan erkeklerden biri olan Mayk Hammer, aslında bilgiye ulaşmak istemekte ve kadını araştırma konusu yapmaktadır. Dedektif, cinsel ilişkiyle Roz’u keşfedip tanımlanmış hale getirme arzusundadır. Böylelikle libidinal ego tatmini ile tehlikeli kadını devre dışı bırakarak geçici bir süre için sarsılan iktidarını yeniden kurmaktadır. Roz’un kocasını aldatmasının metin boyunca olumsuzlanmasına rağmen Mayk’ın nişanlısı Miss Velda’yı aldatmasına benzer bakış

açısıyla yaklaşılmemaktadır. Aldatan kadın ahlaksız kabul edilirken aynı şekilde davranan erkeğin etkinliği çapkınlıkla ilişkilendirilmektedir. Mayk ile Roz arasında yaratılan bu ikilik durumuyla beraber akıl-kültür ve doğa-beden karşıtlığında erkek ve kadın cinsiyeti keskin sınırlarla birbirinden ayrılmaktadır.

Suçun kurbanı klasik yapıya uygun olarak minimal şekilde karakterize edilir, böylelikle okurun merakı dedektif ile onun eylemlerine yoğunlaşır. Anlatının kurbanları Cak Velmon ile Dore'dir. Romanın pasif figürleri olan iki kurban da kadınsı vasıflarla kurgulanır çünkü onlar, dedektifin yardımına muhtaç karakterlerdir. Mayk Hammer'ın Dore hakkındaki *“Kız hep o dayanılmaz afet. Ne şişmanlamış ne bir şey! Vücudu gene yılan balığı kadar ince ve kıvrak. Yüzü gene on beş yaşındaki çocuk gibi gergin ve taze. [...] Buruk bir şehvet hissiyle damarlarınıza girip orada alevden bir nehir gibi akmaya başlıyor. Beş duble içmişsiniz gibi başınızı döndürüyor. Gözlerinin yeşil parıltısı korkunç. Biraz büyücek ağzını öpmeye doyamazsınız”* (Tahir 2006: 36) ifadeleri; zekâ, güç ve etkenliğin sahibi erkek karşısında güzellik, güçsüzlük, iffet ve etken olmayışla donatılan kadının kurban olmasını kaçınılmaz kılmaktadır. Dore, bedensel çekiciliği ile doğanın bir temsilcisi konumunda dedektifi akıl yolundan çıkararak bir varlıktır. Güzellik kadının “en önemli” silahıdır ve bu silah kırılabilir bir bedenden kaynaklanması sebebiyle geçicidir. Dolayısıyla irrasyonel olanın temsilcisi kadın, rasyonalitenin temsilcisi dedektif karşısında edilgenliğe mahkûmdur. Maddi gücü için evlenen yaşlı koca Cak Velmon ise biyolojik bakımdan erkek olmasına rağmen metin boyunca cinsel anlamda karısını memnun edemediği vurgusuyla erkeksi özelliklerden uzaklaştırılmaktadır. Özel alanda okura tanıtılan karakter, herkes tarafından bilinmesine rağmen okura bir barda sunulan karısının “ahlaksızca” nitelenen eylemlerine göz yumması sebebiyle kurbandır. Dolayısıyla çift olarak içerisi-dışarısı ikilemini aşan bu iki karakter, dayatılan sınırlara uygun davranışlar sergilememektedir. Korunmasız ve güzel kadın Dore ile evliliğinde karısına sözünü dinletemeyen ve cinsel anlamda yetersiz olan Cak Velmon'un kurban olarak seçilmesi, polisiyenin şematik rol dağılımına uygundur.

İncelenen eserde gösterenler ve gösterilenler, diğer gösterenler ve gösterilenlerden oluşan bir karşıtlıklar sistemi tarafından ve bu sistem içinde tanımlandığı için roller arasındaki sınırlar ve bu rollerle eşleştirilen eylem kalıpları klasik polisiye kurgusuyla eşleşmektedir. Örneğin “elma” göstereni “portakal”, “muz”, “çilek” vb. kavramlara karşılık gelmediği için “elma” kavramına tekabül eder (De Saussure 1985: 25). Söz konusu benzetme polisiye kurguya uygulandığında hem ipuçlarının yanlış yorumlanıp gösteren ve gösterilenin eşleşmemesi, soruşturmanın çözümden uzaklaşması gibi nedenselliğin idealleştirildiği

durumlar imlenmekte hem de polisiyede rollerin dağılımını temsil eden üçgendeki karakterler arasındaki hiyerarşik sıralanma güçlendirilmektedir (Sills 2014: 5). Bununla beraber hermenötik kod etrafında gerçekleştirilen okumalar, okuru/okurları birbirine benzeyen okuma tecrübelerine yönlendirmektedir. “Benzer tecrübeler içinde okura yüklenen rol; okurun metinle ilişkisinin onun muhtevası üzerine yoğunlaşarak ortaya konan ve çözülmesi gereken bir muamma ile ilgilenmek, bu gizemi çözecek ayrıntıları görmek, tanımak ve düzenlemek durumunda kalmasıdır” (Gündoğdu 2020: 260). Bu durum okuru; kadın-erkek, suçlu-suçsuz, edilgen-etkin gibi ikili karşıtlıklar odağında düşünmeye sevk ederek okuma sürecini şekillendirir.

Sonuç

Biçim ve içerik özellikleriyle sabit bir doğrultuda kurgulanan *Derini Yüzeceğim* adlı eserde Greimas'ın "eyleyenler modeli" geleneksel polisiye yapısında olduğu gibi işlemekte ve polisiye metinlerin anlatım ile söylem üretme düzeylerindeki tekrar sürdürülmektedir. Karakterler klasik dedektif, suçlu, kurban üçgenine göre tasnif edilmekte, söz konusu roller daima toplumsal cinsiyet ekseninde şekillendirilmekte ve cinsiyet klişeleri vurgulu bir dil kullanımıyla yeniden üretilmektedir. Tek bakış açısından aktarılan ve kronolojik şekilde sıralanan olayların kahramanları olan kadın ve erkek karakterlerin toplumsal cinsiyet odaklı temsilleri metin boyunca sürdürülmekte ve heteroseksüel erkek dışındakileri ötekileştiren eril bir dil kullanılmaktadır.

Hegemonyanın doğallastırdığı toplumsal cinsiyet kökenli kadın-erkek düalizminin öne çıkarıldığı eser, ataerkil ideolojiye bağlı birçok kodu bünyesinde barındırmakta ve tipikleştirilmiş unsurlar içermesi nedeniyle ikili karşıtlıklar üzerinde şekillenmektedir. Eserde analitik düşünme yeteneği mükemmellik vurgusuyla öne çıkarılıp dedektif-suçlu, kadın-erkek, iyi-kötü biçimlerinde karşıt anlamlar ve algılar inşa edilmektedir. Bahsi geçen dikotomiler aracılığıyla toplumsal düzenin tesis edilmesi ve sürdürülmesinde araçsallaşan romanda, karakterlerin polisiyenin karakter üçgenine uyan ve cinsiyet odağında kurgulanan temsilleri ön plandadır. Böylelikle ataerkil düzende iktidarın sahibi erkek ile onun polisiyedeki yansıması dedektifin zeki, güçlü, başarılı, kötülerini cezalandıran, iyileri kurtaran sunumuna karşılık; kadın ve türdeki karşılığı olan kurban veya femme fatale suçlu ekseriyetle güçsüz, edilgen, bedeniyle var olan, ikincil ve ilerlemeye dönük değişimden yoksundur. Örneğin Mayk Hammer her zaman etkindir ve daima takdir edilir. Suçlunun ise eylemlerinde haklı bulunacağı bir atmosferin yaratılmasına izin verilmez. Metin boyunca karakterler, erkek olduklarında ekseriyetle davranışlarıyla tanımlanırken Roz ve Dore gibi kadın karakterler daima dış görünüşleri ve yaşlarıyla betimlenmektedirler. Çünkü birinci varoluş nedeninin güzellik olduğu vurgulanan kadın; bedene, doğaya indirgenmekten erkek, etkinliği ile romanda yer almaktadır. Erkeğe ait kılınan bilgi güç iken kadın bilinemezliği ve irrasyonel yönü ile toplumsal düzene karşı bir tehdittir. Bir suçun işlenmesiyle bozulan toplumsal düzenin tekrardan sağlanması için bir arayışa sahne olan polisiye romandaki bu arayış özünde erildir.

Bedene indirgenen kimlikler, toplumsal cinsiyet ekseninde kurgulanıp eylem alanlarında tektipleştirilir. Dolayısıyla polisiyenin tahmin edilebilirlik seviyeleri yüksek olan

basamaklı rolleri devam ettirilir. Klasik yapıdaki karakter kurgusunun üç dayanağı olan dedektif-suçlu-kurban üçgeni ve üçgene bağlı rol kalıpları aynı şekilde korunur. Anlatı dedektif, suçlu ve kurban figürlerine indirgenerek aklın ve gücün tam anlamıyla dedektife, diğer bir ifadeyle erkeğe ait kılındığı söylem yeniden üretilir. Dedektifin tek başına üstlendiği “üstün kahraman” algısıyla beraber tekil bakış açısı öne çıkar. Böylelikle tek tipten okuyucu, tek yönlü okuma yapmaya yönlendirilir. Diğer klasik polisiyelerde olduğu gibi bu eserde de en önemli şeyin suçlunun kimliğinin tespiti olması, metnin yeniden okumaları ile okurun çoğul anlam dünyasına erişimini engeller. Çünkü eserin algılanma süresine ağırlık verilmektedir. Sağlam bir neden sonuç ilişkisiyle kurgulanan eserde keşfedilecek gerçek açığa çıkarıldığında tekrar okumalara gerek kalmamaktadır.

Kaynakça

- Atalay, Selin (2012). "Polisiye Romanlarda Cinsiyetçilik: Eleştirel Feminist Bir İnceleme." Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi.
- Barthes, Roland (1999). *Göstergebilimsel Serüven*, (Çev. Mehmet Rifat ve Sema Rifat). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Barthes, Roland (2016). *S/Z*, (Çev. Sündüz Öztürk Kasar). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Danesi, Marcel (2019). "Sémiotique Judiciaire: Crime et Signe" *Cahiers de Narratologie*, 36, s. 1-16.
- Dubois, Jacques (2005). *Le Roman Policier ou la Modernité*. Paris: Armand Colin.
- Ergun, Zeynep (2015). *Kardeşimin Bekçisi: Başlangıcından İkinci Dünya Savaşı'na İngiliz Dedektif Yazını*. İstanbul: Labirent Yayınları.
- Erkman-Akerson, Fatma (2005). *Göstergebilime Giriş*. İstanbul: Multilingual Yabancı Dil Yayınları.
- Gottdiener, Mark (2005). *Postmodern Göstergeler: Maddi Kültür ve Postmodern Yaşam Biçimleri*, (Çev. Erdal Cengiz, Hakan Gür ve Arhan Nur). Ankara: İmge Kitabevi.
- Günay, V. Doğan (2018). *Bir Yazınsal Göstergebilim Okuması: Kuyucaklı Yusuf*. İstanbul: Papatya Yayıncılık Eğitim.
- Gündoğdu, Atiye Gülfer (2020). "Barthes'ın Sarrasine (S/Z) Okuması ile Sâmipaşazâde Sezâi'nin Bu Büyük Adam Kimdir? Hikâyesinde Hermenötik Kod Sorunu" *RumeliDE Journal of Language and Literature Studies*, S. 8, s. 248-261.
- Kracauer, Siegfried (2019). *Polisiye Roman: Felsefi Bir İnceleme*, (Çev. Dilman Muradoğlu), İstanbul: Metis Yayınları.
- Longman-Metro Büyük İngilizce Türkçe-Türkçe Sözlük (1993). İstanbul: Metro Kitap Yayın Pazarlama.
- Moran, Berna (2012). *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 3: Sevgi Soysal'dan Bilge Karasu'ya*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ricœur, Paul (2012). *Zaman ve Anlatı 3: Kurmaca Anlatıda Zamanın Biçimlenişi*, (Çev. Mehmet Rifat). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

- Rifat, Mehmet (2009). *Göstergebilim ABC'si*. İstanbul: Say Yayınları.
- Rifat, Mehmet (2011). *Homo Semioticus ve Genel Göstergebilim Sorunları*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Rzepka, Charles J. (2005). *Detective Fiction*. Cambridge: Polity Press.
- Saussure, Ferdinand de (1985). "The Linguistic Sign." In *Semiotics: An Introductory Anthology*, Editor Robert E. Innis, 24- 47. Bloomington: Indiana University Press.
- Sezer, Melek Özlem (2015). *Masallar ve Toplumsal Cinsiyet*. İstanbul: Evrensel Basım Yayın.
- Sills, Hannah (2014). "Saussure and Sherlock, Derrida and the Detective: A Semiotic and Deconstructive Interpretation of the Classic Detective Fiction Genre." Department of English, Vanderbilt University.
- Şahin, Seval (2013). "Örtük Bir Hilkat Garibesi: Tilki Leman" *Edebiyatın İzinde Polisiye Edebiyat içinde*, (Ed. Seval Şahin, Banu Öztürk ve Didem Ardalı Büyükarman), 92-98. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Tahir, Kemal (2006). *Derini Yüzeceğim*. İstanbul: İthaki Yayınları.
- Uzdu Yıldız, Funda; Çapan Tekin, Sibel; Tülü Tuğba (2018). "Sabahattin Kudret Aksal'ın "Hovarda" Adlı Öyküsüne Yönelik Göstergebilimsel Bir Çözümleme." *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research* 11: 189-198, (<http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2018.2911>).